

Inledningsanförande av SKL:s ordförande Lena Micko på Mötesplats samhällssäkerhet den 24 november 2015

Det talade ordet gäller.

*

Vi lever i en orolig tid. Hotet från terrorism och våldsbejakande extremism påverkar oss på alla samhällsnivåer. Vi känner alla oro inför den höjda hotnivån. Under hösten hade vi också en mycket allvarlig och tragisk händelse på Kronans skola i Trollhättan. Attentatet klassades inte som ett terroristbrott, men var ett rasistiskt motiverat hatbrott. Till detta kommer ett stort antal brandattentat mot flyktingförläggningar.

Polis och säkerhetspolis är givetvis centrala aktörer när det gäller att avvärja och hantera konsekvenserna av ett terrorattentat. Men även akutsjukvård och kommunal räddningstjänst är oerhört viktiga i vår beredskap för att hantera terrorattentat.

Från SKL:s sida har vi under flera år sett en oroande nedgång i sjukvårdens samlade beredskap, till följd av att staten 2011 avvecklade de nationella katastrofmedicinska utbildningarna. Behovet av nationell utbildningsverksamhet har nyligen lyfts i Socialstyrelsens utredning om traumavård. SKL hoppas att regeringen kommer att göra ett omtag i stödet till landstingens krisberedskap. Vi arrangerar ett särskilt seminarium på temat katastrofmedicinsk beredskap imorgon eftermiddag.

Hotet från terrorismen understryker också vikten av det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Där har kommunerna en viktig roll att fylla. Nästan alla kommuner har i dag en kontaktperson gentemot Mona Sahlin som är nationell samordnare mot våldsbejakade extremism. Omkring 70 kommuner har tagit fram egna handlingsplaner, och fler är på gång. Många kommuner arbetar nu med att utveckla arbetssätt för att motverka radikaliserings- och rekryteringsarbete. En nyckelaktör i detta förebyggande arbete är socialtjänsten. I sammanhanget måste man beakta att det är samma verksamhet som idag uträttar stordåd genom att stödja de barn som flytt från bland annat den terror som IS utövar i Syrien och Irak. Men det innebär också att socialtjänsten är tungt belastad och har svårt att hantera alla utmaningar.

*

Den akuta flyktingsituationen är en utmaning för vårt samhälle av sällan skådat slag. Kommuner och landsting, statliga myndigheter, frivilligorganisationer och företag gör idag mycket stora insatser för att undsätta människor på flykt. Jag kan nämna att kommunerna hittills i år har tagit emot ca 30 000 ensamkommande asylsökande barn. Samtidigt stödjer kommuner och landsting Migrationsverket genom att driva tillfälliga asylboenden, så kallade evakueringsplatser. För närvarande är ca 5 500 evakueringsplatser i drift, och till och med januari räknar Migrationsverket med att aktivera 20 000 platser. Från SKL:s sida arbetar vi aktivt och i nära dialog med statliga aktörer som MSB och Migrationsverket för att stödja och underlätta för kommunernas och landstingens arbete.

Den här situationen skiljer sig från tidigare påfrestningar på samhället som vi har upplevt, som ofta har haft ett kortare förlopp och som påverkat begränsade delar av samhället. Här påverkas hela landet. Och vi vet att förloppet kommer att pågå under lång tid framöver.

Många av er som arbetar med krisberedskap har nu övergått till att operativt hantera händelsen. Jag skulle kunna prata länge om det operativa arbetet. Men jag tänkte även lyfta några frågeställningar som aktualiseras avseende det förberedande arbetet – krisberedskapen. Mot bakgrund av senare års erfarenheter ser vi från SKL:s sida ett behov av att flytta tyngdpunkten i krisberedskapen och därmed skapa en bättre balans:

- Mellan hårda, tekniska frågor – och mjuka, sociala frågor
- Mellan nationell nivå – och lokal och regional nivå
- Mellan kort och lång sikt

*

Låt mig börja med balansen mellan hårt och mjukt.

Under flera år har mycket av krisberedskapssystemets fokus legat på de ca 25 centrala myndigheter, utöver länsstyrelserna, som särskilt anges i krisberedskapsförordningen. Det är de som ska ingå i samverkansområdena, göra årlig risk- och sårbarhetsanalys, men som också kan söka pengar från krisberedskapsanslaget. Många av de här myndigheterna är inriktade på hårdare områden som teknisk infrastruktur, transporter, ekonomisk säkerhet och farliga ämnen.

Samtidigt har det på nationell nivå knappt bedrivits något arbete med krisberedskap inom mjuka områden som skola, socialtjänst och migration. Det nationella arbetet med sjukvårdens krisberedskap har under flera år försvagats. I den rådande situationen är det just dessa verksamheters förmåga som prövas hårt.

SKL:s uppfattning är att krisberedskapen framöver måste skapa en bättre balans mellan hårda och mjuka områden. Det gäller inte minst finansieringen. Stora delar av krisberedskapsanslaget läggs t.ex. på hanteringen av farliga ämnen, medan nästan ingenting läggs på att utveckla socialtjänstens och skolans krisberedskap. Det innebär inte att det är fel att arbeta med farliga ämnen – men balansen måste bli bättre. Mer resurser bör läggas på att stödja och utveckla krisberedskapen inom de verksamheter som har hand om våra mest sårbara innevånare – skola, socialtjänst och sjukvård.

*

När det gäller balansen mellan fokus på olika samhällsnivåer måste vi konstatera att kriser i hög utsträckning hanteras på lokal och regional nivå. Enskilda kommuner som Trelleborg och Malmö har haft en stor roll i att hantera den nationella händelse som flyktingsituationen utgör. Jag vet genom mina egna samtal med berörda kommuner att man på lokal nivå är duktiga på att hitta flexibla arbetssätt i en situation som ständigt förändras.

Framöver bör ökat fokus läggas på att stärka kommunernas, men också länsstyrelsernas och landstingens förmåga.

När det gäller övningsverksamhet ligger i dag mycket fokus på nationella storövningar. SKL anser att ökat fokus bör läggas på att stödja övningsverksamhet på lokal och regional nivå. I sammanhanget måste man dock nämna att den pågående flyktingsituationen innebär att aktörer på alla nivåer skarpt använder sina krishanteringsorganisationer, vilket gör att förmågan att öva just nu är begränsad.

*

Så till balansen mellan kort och lång sikt. Krisberedskapen präglas i för stor utsträckning av projektorientering. För kommuner och landsting innebär detta att stödet från statliga myndigheter blir ryckigt och kortvarigt. För svensk krisberedskap som helhet får detta svåra långsiktiga effekter, då en stor del av arbetet baseras på projektanställningar. För stora resurser läggs på utveckling, och för lite läggs på att implementera och förvalta det som utvecklats. SKL efterlyser en styrmodell för området, som inkluderar inriktning, styrning och uppföljning.

En viktig del i en sådan modell bör vara en förändring av finansieringsprinciperna för krisberedskapsanslaget – där SKL vill se en övergång från kortsiktiga projekt till långsiktiga program. Syftet med programmen ska vara att bygga förmågor över tid (ca 8-10 år). Medlen ska kunna användas för att anställa personal, men krav ska ställas på att myndigheterna medfinansierar programmen.

*

Samhället står som sagt inför flera stora utmaningar. Ytterligare en sådan utmaning är det säkerhetspolitiska läget, som föranleder en återuppbyggnad av det civila försvaret.

På SKL är vi oroad över att det idag inte finns någon finansiering för det arbetet. Även om det civila försvaret bör utgå från krisberedskapen, så är det till del ett nytt arbete som ska till. Det militära försvaret har inför de kommande åren tillförts åtskilliga nya miljarder, medan det civila försvaret inte tillförts några medel alls. Med nuvarande finansiering kommer återuppbyggnaden av det civila försvaret att gå ut över arbetet med krisberedskap och skydd mot olyckor, vilket är oroande. Om Sverige ska kunna göra ett återtagande av försvarsförmågan så måste både civila och militära aktörer få ekonomiska förutsättningar för detta.

*

Avslutningsvis så hoppas jag att alla deltagare får en riktigt givande mötesplats! Och att ni sedan med ny kunskap, inspiration och kontakter kan återvända hem till ert viktiga arbete med att stärka samhällets säkerhet!